

Vzdělání Romů

Alena Ulichová

**„ Čím lépe odlišnou kulturu pochopíme, tím se pro nás stane přijatelnější .
Z neznalosti kulturních reakcí menšiny dochází ke kulturnímu nedorozumění. “**

Abychom byli schopni porozumět dnešnímu postavení Romů ve společnosti, podívejme se nejprve do jejich historie. Nejkrutějším obdobím v historii Romů je druhá světová válka.

Po nástupu Adolfa Hitlera k moci začalo Německo provádět rasovou politiku. V roce 1935 byli Romové – právě tak jako Židé - prohlášeni za občany druhé třídy a byli již od počátku existence Národně – socialistické strany považováni za rasové nebezpečí pro německý národ. Norimberské zákony ze září 1935 označily Židy a Romy za rasy cizí neárijské krve.

Co se týče rasové politiky vůči Romům v tomto období, podle názoru dr. Rittira, vedoucího pracovníka Ústavu pro rasovou hygienu, „ otázka Cikánů může být pouze tehdy považována za vyřešenou, až většina asociálních a neúčelných cikánských míšenců bude zachycena do velkých táborů a přinucena k práci a až konečně bude zamezeno trvalému rozmnožování těchto míšenců. Teprve potom budou osvobozeny budoucí generace německého národa od tohoto břemena.“ Účel byl jednoznačný . Měli být odděleni od německého národa, sterilizováni a použiti k pracovnímu nasazení až do vymření. Pro německý národ byla považována „cikánská krev“ za nebezpečnější než „židovská krev“.

Koncem třicátých let Romové hromadně utíkali z území Německa. Na našem území přicházeli Romové němečtí a rakouští. Po zabrání Sudet se spolu s ostatními obyvatelstvem stěhovali do vnitrozemí.

Stručný vývoj Romů po r. 1939 :

- 30.listopadu 1939 – nařízením Ministerstva vnitra byl zakázán Romům kočovný způsob života a nejpozději do konce ledna 1940 se trvale usadit
- květen 1940 – deportace do koncentračních táborů (v říjnu zastavena)
- 1943 – deportace do koncentračního tábora Auschwitz II – Birkenau (= rozhodnutí o úplně zničit Romy) – zde se prováděly např. pokusy s dvojčaty (dr. Mengele), s masovou sterilizací, apod..

Podobný osud stíhal Romy ve všech okupovaných zemích Evropy (Estonsko, Litva, Lotyšsko, Chorvatsko, Srbsko,...). Celkem bylo v zemích Evropy zabito více než 500 000 Romů.

Po válce měli být všichni, kdo byli poškozeni nacistickou diktaturou a kdo utrpěli úhony na zdraví v koncentračních táborech, finančně odškodněni. K tomu bylo zapotřebí předložit doklad a posudek od lékaře. Prohlídky a jejich výsledky ovšem nebyly objektivní. Například v Německu mnohým Sinti (němečtí Romové) a Roma bylo finanční odškodnění buď zamítnuto nebo zůstala jediným poválečným odškodněním částka pět marek za každý den strávený v koncentračním táboře. Později, když docházelo ke změnám v odškodňovacím právu, Romové, kteří často neuměli číst ani psát , nedokázali jednat s úřady a tak vyšli naprázdno. Jejich nároky zapadly stejně jako vzpomínka na jejich vraždění.

Je zarážející, že v roce 1956 odmítl Spolkový soudní dvůr odškodnění Romů s poukázáním na jejich asociální vlastnosti a prohlásil pronásledování a deportace za nutná policejní opatření.

Po válce se mnoho Romů např. ze Slovenska, Rumunska, Maďarska a Polska, přesunulo do průmyslových center a pohraničních oblastí Čech a Moravy. Hlavními důvody migrace bylo hledání práce v průmyslu.

Významná změna v životě Romů nastala v roce 1958, kdy byl schválen zákon o trvalém usídlení kočovných a polokočovných osob. Zákon znamenal násilné usazení olašských Romů, kteří jediná žili na našem území kočovným způsobem života.

Na jaře 1969 byl v Bratislavě ustanoven Zvaz Cigáňov – Rómov zastupující Romy SSR, u nás vzniká 30. srpna 1969 v Brně Svaz Cikánů – Romů v ČSR. Podle názoru Hübschmannové přestávají Romové být řešeni, ale sami se začínají podílet na řešení vlastního problému a stávají se spoluodpovědnými za to, jak rychle a jakými způsoby dojde k jejich integraci. Oba svazy byly po nástupu normalizačního období nuceny svou činnost ukončit.

Z tohoto období pochází významná směrnice „ O výchově a vzdělání výchovně zanedbaných a prospěchově opožděných cikánských dětí.“ Tato směrnice zdůrazňuje nutnost zřizovat třídy pro adaptaci romských dětí při mateřských školách. Doporučuje zřizovat speciální třídy pro zvlášť prospěchově opožděné děti. Umožňuje zřizovat 1. -5 . ročník základních škol pro tyto děti, oddělení školních družin, školních klubů, výchovné skupiny v dětských domovech. Ve třídách základních škol , v nichž je více než pět romských dětí , je nejvyšší počet dvacet pět žáků. Směrnice stanoví, že romské děti mají být zařazovány do škol pro cikánské děti jen na dobu nezbytně nutnou. Věstník MŠ a MK z roku 1972 obsahuje metodický návod k výchově a vzdělání romských dětí. První článek se zabývá předškolní výchovou. Preferuje tělesnou, hudební, pracovní výchovu a pěstování správných hygienických návyků. Mateřské školy musejí přijímat romské děti, jejichž matky nejsou zaměstnány, a děti, kterým rodiče nezajišťují přiměřenou výchovu. Doporučuje se zřizovat samostatné mateřské školy pro romské děti v místech s vyšší koncentrací romského obyvatelstva.

Druhý článek se týká školní výchovy. Doporučujeme zřizovat speciální třídy na základních školách pro výchovně zanedbané a prospěchově opožděné romské děti. Důraz se klade na vyučovací jazyk a klasifikaci. Učitelé by se měli při hodnocení vyhýbat nejnižším klasifikačním stupňům. V dalších článcích je zdůrazněn význam přitažlivosti školy pro děti i pro rodiče vzhledem k zajištění školní docházky a významu přístupu učitelů k romským žákům. Učitelé musí vycházet z širších historických, sociálních, kulturních a jazykových souvislostí.

V roce 1973 doporučuje MŠ ve svém návrhu učitelům, kteří s romskými dětmi pracují, absolvovat formou postgraduálního studia kurz romštiny, aby mohli s dětmi lépe komunikovat.

Řešení tzv. „romského problému“ bez aktivní současti Romů, bez dostatečného poznání jejich specifických odlišností, poznamenalo způsob jeho řešení.

V průběhu uplynulých čtyřiceti let se stát snažil Romy asimilovat a integrovat. Předpoklad, že s materiálním dostatkem se změní i jejich duševní svět, se ukázal chybný. Vztahy mezi příslušníky majoritní populace a Romy se nezlepšily.

V osmdesátých letech převládala myšlenka integrace romského obyvatelstva. Romové byli přesto ve společenské integraci, která brzdila jejich další rozvoj ve všech sférách života.

Po listopadu 1989 se začínají Romové zapojovat do politického dění republiky. Vzniká Romská občanská iniciativa, která v roce 1990 kandiduje s Občanským forem ve volbách a získává osm mandátů. Předsedou této strany je JUDr. Emil Ščuka. Vedle této strany vznikají i další romská hnutí: Unie romské mládeže, Romská asociace mládeže a dětí, Kulturní svaz občanů romské národnosti. Tato hnutí velice úzce spolupracují s Romskou iniciativou. V opozici k ní stojí Demokratický svaz Romů, Romský národní kongres, Romské ženy, Sdružení romských autorů, Svaz pražských Romů, apod. Romské politické strany , hnutí a iniciativy u nás se teprve krystalizují, ale cíl mají společný – hájit práva romského obyvatelstva.

Nové demokratické zřízení umožnilo zviditelnit romskou problematiku. Znovu se dostává do popředí otázka bydlení, zaměstnanosti, nízké vzdělanosti, vysoké porodnosti, kriminality, spolupráce s úřady, rasové nesnášenlivosti.

Romský jazyk

Romština patří do starší větve západních novoindeckých jazyků. Existují 3 základní dialektické skupiny romského jazyka:

- a) arménská
- b) evropská
- c) syrská

Romština se vyvíjí ve styku s prostředím a je v různé míře ovlivněna jazyky národů, na jejichž území Romové žijí. Na území ČR se vyskytuje romština slovenská, maďarská, olašská, česká a německá. Tyto romštiny se od sebe liší asi jako spisovná čeština od moravského dialektu. Nejpočetnější jsou skupiny slovenských Romů, které tvoří asi 80% romské populace u nás.

Slovní zásobu tohoto jazyka můžeme rozdělit do dvou skupin:

- a) stará slova indického původu a tzv. staré výpůjčky
- b) výpůjčky z různých kontaktních jazyků

Interference neboli v čem se liší romština od češtiny:

a) fonetická a lexikální oblast

Fonetika češtiny a romštiny není příliš odlišná, ale přesto v ní Romové dělají chyby. Romština má tzv. aspirované hlásky. Každá má svou párovou, neaspirovanou : č – čh, k – kh, t – th. Rozdíl ve výslovnosti je třeba dodržovat, jinak dochází k chybám a nedorozuměním. Další hláska, která se v češtině nevyskytuje je měkké l. Hláska dž není zařazena do české abecedy, ale vyskytuje se ve dvou českých slovech – džbán, džber. Odlišně se vyslovují délky samohlásek, je zde jiný přízvuk a intonace řeči. Východoslovenská romština má přízvuk na předposlední slabice. Přízvučná slabiky se prodlužuje. Prodloužené samohlásky se vyslovují kratěji než dlouhé v češtině, ale za to přízvučněji. Celková melodie romštiny je tedy úplně jiná než melodie češtiny.

V některých nářečích slovenské romštiny se nevyskytují dvojhásky ou a au. Proto můžeme v sešitech školních dětí najít např. chyby: s maminké, autobus, má bovli na hlavě, apod.

Romština nemá české ř. Některé romské děti je nerozeznají od ž a místo říká píší žiká, místo pozitří píší pozitří, ...

Ve fonetické rovině bývá český mluvený projev Romů poznamenán romským přízvukem a intonací, odlišnou výslovností dlouhých samohlásek, nepřesnou výslovností dvojhlásek ou, au, souhlásky ř a vícečetných souhláskových seskupení.

b) gramatická oblast

Česká a romská gramatika se navzájem značně odlišují. Proto se i zde dopouští romští žáci mnohých chyb. Romština má jedenáct slovních druhů. Je to jazyk flexibilní, jména se skloňují, slovesa časují. Čísla jsou dvě: jednotné a množné, rody pouze dva mužský a ženský. Pádů je osm: ablativ, který čeština nemá, vyjadřuje vztah od, z.

c) sémanticko – lexikální oblast

Poněvadž romština nemá střední rod, můžeme se u romských dětí setkat s například takovýmto písemným projevem: Já sem namaloval sluničko moc červeného. Slunce, o kham, je v romštině mužského rodu. Nebo : malymu hžibátkovi . Hříbě, o khuro, je v romštině rovněž mužského rodu.

Pády a předložky vyjadřují časoprostorové vztahy. Romské předložky se váží k prvnímu pádu , za určitých okolností k pádu šestému. Předložka s a se v romštině není. Vyjadřuje ji prostý sedmý pád. Takže zase mohou vznikat chyby jako např.: Šla mym bráchou do kina, dělala jsem jeho mámou v bufetu.

Romové cítí a vědí, že čeština má oproti romštině předložku s a se. Nejčastěji vzniká „chyba nadměrné správnosti“ : bojím se jít s lesem, namaž si to s máslem, bouchni do toho s kladivem.

Dalším místem častého chybování Romů je používání pádů a číslovek. Po číslovkách od pěti nahoru, po neurčitých číslovkách a po slovech, která mají číslovkovou funkci, užívá čeština druhého pádu: čtyři bratři, ale pět bratrů, čtyři děti, ale mnoho dětí. Romština v těchto případech používá prvního pádu. Takže v běžné mluvené řeči Romů se mohou objevit i tyto výrazy: my šest bráchové, většina Romové, pěr rodiny,...

d) stylistická oblast

Tato oblast se týká sloves a jejich významů. Např. sloveso anel se dá do čeština přeložit třemi významově odlišnými výrazy: přinést, přivést, přivézt. Chyby vznikající na základě této odlišnosti jsou: Táta mě přines do Prahy, nebo: Přines manželku na oběd.

Koncepce romského národnostního školství

Ke stěžejním úkolům patří:

- čelit počáteční neúspěšnosti romských žáků od 1. ročníku ZŠ v důsledku nedostatečných jazykových dovedností a celkové situace
- formami a metodami práce přiměřených situaci romských žáků motivovat a pěstovat pozitivní postoj žáků a jejich rodičů ke vzdělání
- co nejvíce využívat přirozeného nadání a schopností romských žáků pro specifickou přípravu na povolání a občanský život

Mateřská škola

Ve spolupráci s romskými politickými institucemi a občanskými subjekty je třeba zvýšit počet romských dětí docházejících do mateřské školy, a to alespoň na dva roky před začátkem školní docházky.

V mateřských školách lze vytvořit příznivou atmosféru pro výchovu romských dětí:

- neformálním využitím emocionálního působení romštiny jako mateřského jazyka dětí prostřednictvím dobrovolných spolupracovníků z řad romského obyvatelstva, popř. i využitím konverzačního minima romštiny ze strany učitelky
- vytvářením základů českého jazyka u romských dětí
- postupným vytvořením podmínek k tomu, aby současně s rozvíjením jazyka českého mohl být u dětí rozvíjen i jazyk romský: romštinu využívat jako pomocný didaktický prostředek k snazšímu pochopení češtiny. K tomu v krátkodobých kurzech na středních pedagogických školách připravit romské občany na funkci pomocných pedagogických asistentů. Vypracovat a uplatňovat motivační a akcelerační programy projevů rozvoje dětí z málo podnětných rodin.

Základní škola

Objektivně posuzovat míru připravenosti romského dítěte na povinnou školní docházku: neuplatňovat tresty, standardizované na neromskou populaci.

Od počátku povinné školní docházky:

- vytvářet příznivou atmosféru pro rozvoj romského dítěte a pěstování jeho pocitu lidské důstojnosti (pozitivní informace o historii a kultuře Romů, uplatnění jejich specifických pozitivních schopností, emocionální využití romštiny např., pomocí romských spolupracovníků)
- k překonání jazykových problémů a rozdílů v připravenosti na vzdělání zřizovat od prvního ročníku málopočetné vyrovnávací třídy
- vypracovat a uplatnit projekt tříd pro romské žáky s rozšířenou hudební a pohybovou výchovou
- v práci školních družin uplatňovat specifické zájmové činnosti pro romské žáky, zaměřené na rozvoj jejich přirozených schopností a zájmů (hudba, tanec, apod.)
- podle možností zařadit do jejich studijního plánu výuku romštiny jako nepovinného předmětu
- zavést do učebních osnov výchovu zaměřenou na pochopení ostatních kultur a menšin včetně romské, jejich historie, a kultury

Střední škola

V zájmu uplatnění romské mládeže zřizovat:

- speciální rodinné školy pro absolventy zvláštních škol a žáky s neukončeným vzděláním na základní škole . Výuku zaměřit na doplnění žádoucí míry učiva a získání poznatků a dovedností pro vedení domácností, péče o děti a rodinu, základy vaření a šití, základní občanskou orientaci, získání kvalifikace a profesionálního uplatnění
- žákům, kteří projeví zájem a schopnosti, přednostně umožnit vyučení nebo studium na střední škole

V odborných učilištích :

- vytvářet podmínky pro vyučení romských žáků v jim přiměřeném oboru
- zřizovat specifické učební obory, které vycházejí z romských tradic: košíkářství, hrnčířství, měditepectví, kovářství, ale i obory potřebné pro jiné společenské uplatnění – stavebnictví, oděvnictví, zpracování kůže a dřeva, obuvnictví, kadeřnictví, sklářství, oprava hudebních nástrojů apod..
- uplatnit formu zaškolování na některé práce vhodné pro romské žáky

Ve středních pedagogických, zdravotnických a středních sociálně – právních školách organizovat kurzy pro romské občany s předpokládaným uplatněním absolventů jako pomocných pracovníků v oblasti školství, zdravotnictví, sociální péče. Umožnit romské mládeži i dospělým bez ukončeného základního vzdělání zařazení do kurzů pro získání základního vzdělání, organizovaných základními nebo středními školami.

Strategie Ministerstva školství , mládeže a tělovýchovy ČR pro zlepšení

vzdělání romských dětí - verze 2001

Ministerstvo školství , mládeže a tělovýchovy je s vědomo zásadního významu vzdělání pro úspěšnou integraci Romů do české společnosti, pro vyrovnání životních šancí s většinovou populací dosažením rovnosti vzdělávacích příležitostí pro všechny děti, žáky a mladé lidi, vědomo si naléhavosti usilování o dosažení tohoto cíle jak pro Romy samotné, tak pro většinovou společnost, navrhlo, projednalo a posléze poradou vedení přijalo tuto Strategii pro zlepšení celkové situace vzdělání romských dětí.

Základní strategické linie:

- podpořit Romy ve vzdělání na všech jeho stupních i po skončení docházky s cílem zlepšit jejich možnosti zaměstnání
- prostřednictvím zlepšení vzdělání Romů zlepšit jejich zaměstnanost a tím i sociální postavení
- napomoci rozvoji romské kultury a tradic
- podpořit postupné směřování společnosti v České republice k etnicky pestré a občansky jednotné společnosti

Rozpracování klíčových oblastí do dílčích strategických cílů

1. Předškolní vzdělání a příprava pro úspěšné zahájení školní docházky

- ✓ vytvořit předpoklady pro návštěvu mateřské školy od tří let po dobu čtyř hodin denně (uzákonění bezplatné návštěvy mateřské školy poslední rok před nástupem by měl k tomuto aspektu přispět)
- ✓ v lokalitách s romským obyvatelstvem zvýšit počet romských asistentů v mateřských školách
- ✓ poskytnout podporu místním občanským sdružením Romů
- ✓ jazykový handicap popř. handicap zapříčiněný sociokulturně znevýhodňujícím prostředím odstranit pomocí tzv. přípravných tříd v mateřských a základních školách
- ✓ zajištění dotační politiky , aby překážkou v návštěvě těchto tříd romskými dětmi nebyly kladeny finanční nároky na romskou rodinu

2. Podpora v průběhu povinné školní docházky

- ✓ využívat možností daných rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělání k zohlednění kulturní identity romských dětí (do obsahu zařadit témata romské kultury, historie, jazyka)
- ✓ zajistit podporu rámcových vzdělávacích programů u vedení školy

- ✓ podle aktuální potřeby zřizovat pracovní místa vychovatelů – asistentů učitele (romských asistentů) a poskytnout těmto asistentům dlouhodobou podporu
- ✓ vytvořit systém podpory žáků při jejich přechodu z programu zvláštních škol do základních škol, stanovit rozdíly mezi jednotlivými ročníky zvláštních škol a základních škol
- ✓ zajistit možnost doplnění jazykového vzdělání žáků zvláštních škol, kteří se rozhodli pro přestup na základní školu, poskytnout jim v této věci účinnou podporu ve formě vhodných učebních pomůcek , programů, kurzů a individuální péče, např. formou doučování
- ✓ vytvořit meziresortní systém podpory také romským žákům základních škol pro ty případy, kdy hospodářská situace rodiny brání dítěti plnohodnotně navštěvovat školu a získat základní věci
- ✓ zdokonalovat programy pro doplnění základního vzdělání pro ty, kteří opustili základní školu s neukončeným základním vzděláním a chtějí si jej doplnit
- ✓ prostřednictvím speciálních programů poskytovat možnost připravit se k přijímacím zkouškám na střední školu romským dětem, které o to projeví zájem
- ✓ nabídnout vzdělávací kurzy romským matkám, často mladým, které přivádějí své děti do mateřské, základní či zvláštní školy

3. Poradenské činnosti při výběru povolání

- ✓ vytvořit systém : romský pedagogický asistent ve škole, výchovný poradce školy, poradenské pracoviště, informační a poradenská střediska pro volbu povolání při úřadech práce
- ✓ zainteresovat rodinu na spoluúčasti při tomto rozhodování, poskytnout jim dostatek informací doporučení i praktické pomoci

4. Podpora žáků a studentů při sekundárním a terciálním školství

- ✓ vytvořit alespoň v okresních městech s několika středními školami a určitým počtem romských studentů institut poradce, který by pomohl řešit studentům jejich studijní, sociální i jiné problémy
- ✓ poskytovat finanční podpory romským studentům (z důvodu odrazování rodiny od studia na střední škole a podpory rodiny pro získání podpory v nezaměstnanosti)
- ✓ nabízet programy pro přípravu romských žáků středních škol k přijímacímu řízení na vyšší odborné a vysoké školy, poskytovat finanční podporu romským studentům v kurzech pro přípravu k přijímacímu řízení na vysoké školy

5. Podpora smysluplného trávení volného času

- ✓ podporovat občanská sdružení zaměřená na činnost romských dětí a mládeže ve volném čase – např. zapůjčením prostor škol a školských zařízení k jejich činnosti
- ✓ podporovat střediska volného času, nichž se angažují sami Romové

6. Podpora uměleckého nadání romských dětí

- ✓ podporovat umělecky nadané romské děti v jejich návštěvě základní umělecké školy, a to prostřednictvím programů ekonomické podpory úplnou nebo částečnou úhradou školného
- ✓ pomáhat jim při přípravě na přijetí ke studiu na uměleckých středních školách a konzervatořích
- ✓ informovat další zájemce o možnosti studia na Romské střední umělecké škole v Košicích

7. Šíření informací o Romech

- ✓ využívat publikací, které informují o životě, tradicích a kultuře Romů (zejména ke zlepšení informovanosti pedagogických pracovníků škol a školských zařízení)
- ✓ informovat veřejnost prostřednictvím médií o pozitivních příkladech
- ✓ využívat moderních informačních a komunikačních technologií pro poskytování a výměnu informací o problematice vzdělávání romských dětí, žáků a studentů a o Romech obecně včetně internetu
- ✓ podporovat internetové stránky tvořené samotnými Romy (např. www.romove.osf.cz)

8. Výchova k toleranci

- ✓ odbourávání předsudků a odstraňování stereotypů z poznání u všech dětí

9. Příprava pedagogů

- ✓ lepší informovanost pedagogů a studentů
- ✓ vytvořit systém modulárního stupňovitého vzdělání romských asistentů na školách a školských zařízeních, poskytnout jim možnost doplnit si vzdělání s cílem získat standardní pedagogické vzdělání

10. Vzdělávání a výchova dospělých Romů a spolupráce se školami a školskými zařízeními

- ✓ upevňovat spolupráci s rodiči romských žáků, s romskými občanskými sdruženími a dalšími iniciativami
- ✓ realizovat osvětové programy v ohrožených lokalitách s větší koncentrací romské populace, zejména pro romské matky
- ✓ postupně je rozšiřovat a propagovat i v ostatních regionech
- ✓ vytvářet pracovní příležitosti

Fakultní základní škola Havlíčkovo náměstí , Praha 3

Fakultní základní škola Havlíčkovo náměstí , Praha 3, se nachází v lokalitě staré zástavby městské části Žižkov. Na obvodě Prahy 3 je počet školních romských dětí trojnásobně vyšší, než je celopražský průměr. Náročnou a léta prověřenou praxí se podařilo škole dokázat, že romské děti jsou vzdělatelné v rámci základního školství.

Předpokladem však je , že mají více času na osvojení základních návyků a vědomostí na počátku školní docházky a jsou jim také přizpůsobeny podmínky , za kterých osvojování učiva probíhá, a to i na druhém stupni základní školy. Na tuto situaci škola reaguje na prvním stupni existence specializovaných romských tříd.

Aby škola předešla námitkám , že jde o segregaci nebo diskriminaci, zdůrazňuje prvek dobrovolnosti. Děti jsou do specializovaných romských tříd zařazovány výhradně na žádost rodičů. Pokud rodiče projeví zájem o zařazení do třídy běžného typu, je jim vyhověno. Obsah učiva je stejný jako v běžných třídách základní školy. Funguje zde projekt Obecné školy, který umožňuje větší volnost při výběru vhodných metod učení a možnost přizpůsobení se mentalitě romských žáků.

Tato základní škola klade důraz na:

- ✓ velmi úzkou a častou spoluprací s obvodní pedagogicko- psychologickou poradnou
- ✓ individuální přístup ke každému žákovi ve specializovaných třídách
- ✓ zvýšenou pozornost výuce českého jazyka s cílem poskytnout dětem příležitost vyrovnat jazykový handicap
- ✓ vhodnou motivaci a neodrazující klasifikaci, časté střídání činností, kladení důrazu na podstatné učivo a nepřetěžování žáků
- ✓ spoluprací se sociálním kurátorem pro národnostní menšiny
- ✓ zapojení co největšího počtu romských dětí do činností školní družiny a úzkou denní spoluprací třídní učitelky a vychovatelky
- ✓ zájmovou činnost – tuto činnost si musí škola zajišťovat vlastními silami
- ✓ kladný výchovný efekt pobytů romských dětí na školách v přírodě

Vzdělání Romů v zahraničí

Cikánská škola v Užhorodu

Jedním z prvních důležitých přístupů k výchově a vzdělání romských dětí bylo otevření samostatné romské školy v Užhorodu. Romové se významně podíleli na výstavbě této školy. Budova měla jednu prostornou třídu, do které byl zapůjčen nábytek z obecné školy, dále umývárnu a byt pro učitele, do kde byly uloženy i učební pomůcky.

O děti bylo postaráno po všech stránkách, měly možnost stravování, hygieny, zdravotní péče, dobročinné spolky se staraly o ošacení a o materiál na ruční práce. Škola byla otevřena 22. prosince 1926. Vyučovalo se podle částečně upravených učebních osnov. Vyučování bylo prokládáno vyprávěním a ručními pracemi. Chlapci většinou modelovali z hlíny, děvčata se učila šít a vyšívat. Po půl hodině vyučování byla zařazena přestávka. Žáci dosahovali dobrých výsledků. Docházka do školy byl téměř sto procentní.

Na učitele zde byly kladeny velké požadavky. Musel s dětmi mluvit romsky, protože slovensky ještě neuměli. Zaujímal mezi Romy mimořádné postavení, byl pro ně nejen učitelem, vychovatelem a správcem školy, ale i advokátem, písařem, ošetřovatelem. Romská škola v Užhorodu byla velkým přínosem pro romské žáky. Přes veškeré snahy obyvatel Užhorodu se nepodařilo začlenit romské děti do obecných škol. Způsobilo to na jedné straně nechuť rodičů romských dětí posílat je do školy, na druhé straně se objevovaly protesty rodičů užhorodských dětí, kteří nechtěli, aby „jejich dítě sedělo v jedné lavici s cikánětem špinavým a zavšiveným“.

Některé děti, které ukončily romskou školu, navštěvovaly měšťanskou nebo některou odbornou školu.

Cikánská škola v Užhorodu, první svého druhu v Evropě, byla za druhé světové války uzavřena. Po válce se Užhorod stal součástí SSSR.

Program alternativní výchovy a vzdělání romských žáků základních škol v Košicích

Tento program je realizován na vybraných základních školách v Košicích, hlavně v oblastech s velkou koncentrací romských dětí.

Program alternativní výchovy romských žáků na základní škole má dvě etapy. První je vzdělání v 3. a 6. ročníku, druhou je 7. až 9. ročník. Cílem alternativního programu vzdělání a výchovy romských žáků je především přizpůsobení a redukce obsahu vzdělání na základní škole těm žákům, kteří nemají předpoklady postupovat ve výuce stejným tempem jako ostatní. Je třeba individuálně se jim věnovat, pracovat s nimi pozvolnějším tempem a s nižšími nároky na obsah vzdělání.

Tato práce se neobejde bez specifických přístupů a většího výchovného působení. Tímto způsobem se přispívá k humanizaci vzdělání romských dětí. Obsah vzdělání je orientován na osvojení základních vědomostí, pracovních, kulturních a sociálních návyků a potřeb pro život.

Hlavní záměry výchovy a vzdělání romských dětí:

- ✓ od 7. ročníku se základní učivo některých příbuzných vyučovacích předmětů integruje do vyučovacího bloku
- ✓ zvyšují se počty hodin praktických předmětů
- ✓ snižují se počty hodin teoretických předmětů (fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis, dějepis)
- ✓ v praktických předmětech se učí základům řemesel – košíkářství, zámečnictví, malování bytů, truhlářství, kovářství, pro dívky pletení, háčkování, šití, vaření
- ✓ ve školách, kde pro praktickou výuku nejsou prostředky ani prostory se zvyšuje počet hodin pracovního vyučování ve školních dílnách
- ✓ ve výchovném procesu se klade důraz na vytváření trvalých kulturních, hygienických a sociálních návyků a potřeb, zaměřuje se také na negativní faktory, které se mezi žáky objevují stále častěji, jako je kouření, užívání alkoholu a jiných drog
- ✓ pedagogický přístup se snaží ovlivnit také dětskou delikvenci, ať už ve škole nebo mimo ni

Třidu navštěvují žáci jednoho ročníku, třída se zřizuje pro alespoň 8 žáků, nejvyšší počet žáků je patnáct. Vyučování se v 3. a 5. ročníku nečlení na časově omezené vyučovací jednotky s přestávkami.

Časová délka činnosti žáků je determinována zájmem žáků při využívání metody skupinového vyučování a individuální přístup učitele.

Odpolední činnost žáků je organizována v klubech podle zájmů. Vedoucími zájmových kroužků nemusí být interní pedagogové, využívá se zde i schopných, pro práci s dětmi vhodných vedoucích jak z řad rodičů, tak i z řad dospělých Romů. V klubech se žáci nedělí podle tříd, ale podle zájmu o nabízenou činnost.

V různých evropských zemích se vzdělání Romů pohybuje na alternativní úrovni – např. v Belgii je romským dětem povoleno odejít do hracích koutků i na prostranství školy.

Zpočátku ostatní děti měly námitky proti různým výhodám romských dětí. Učitelé jim trpělivě vysvětlovali odlišné chování související se zvláštním způsobem života dětí kočujících.

Ve Francii existují také mobilní školy, které pečují o skupiny kočujících rodin. V současnosti existuje třicet mobilních škol. Dopravní prostředky zajišťují buď spolky nebo správní úřady. Učitele zajišťují buď úřady pro vzdělání nebo různé spolky. Tato metoda školní péče má umožnit začlenění romských dětí ve věku tři až patnácti let do pravidelné školní docházky.

Co říci závěrem? „V žádné oblasti neexistuje jediný způsob řešení problémů. Různé situace a přání vyžadují vytvořit mozaiku mikronávrhů na rozvoj, které se budou vypracovávat v rámci celkové spolupráce a konstruktivního postupu. Krátkodobé aktivity nepřinášejí dlouhodobé výsledky, ani významný pokrok“ (Liégos). Co se týče vzdělání Romů, tento problém je možné řešit, pokud bude existovat dvoustranná shoda, a ta nastane v případě, že stát i Romové najdou společnou cestu.